



ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

# Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές

Λίλα Λεοντίδου

Χρήστος

Φραγκονικολόπουλος

Σπύρος Σακελλαρόπουλος

† Στρατής Κωνσταννίδης

Ναπολέον Μαραβέγιας

Ηλίας Κουρλιούρος

Χαράλαμπος Τσαρδανίδης



*Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο*

## Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας: Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές

### **Σημείωση**

*Το ΕΑΠ είναι υπεύθυνο για την επιμέλεια έκδοσης και την ανάπτυξη των κειμένων σύμφωνα με τη Μεθοδολογία της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Για την επιστημονική αριότητα και πληρότητα των συγγραμμάτων, την αποκλειστική ευθύνη φέρουν οι συγγραφείς, κριτικοί αναγνώστες και ακαδημαϊκοί υπεύθυνοι που ανέλαβαν το έργο αυτό.*

Copyright © 2008  
Για την Ελλάδα και όλο τον κόσμο  
**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**  
Πάροδος Αριστοτέλους 18, 26335, Περιβόλα Πατρών  
Τηλ.: (2610) 367300 / Φαξ: (2610) 367350

**ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ**  
του Τόμου  
**Η Ευρωπαϊκή Ένωση την αυγή της τρίτης χιλιετίας:  
Θεσμοί, Οργάνωση και Πολιτικές**

**Ακαδημαϊκή Υπεύθυνη του Προγράμματος Σπουδών,  
Συντονίστρια της Θεματικής Ενότητας,  
Επιστημονική Επιμελήτρια**  
Λίλα Λεοντίδου  
*Καθηγήτρια Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου*

**Συγγραφή**  
Λίλα Λεοντίδου  
Χρήστος Φραγκονικολόπουλος  
Σπύρος Σακελλαρόπουλος  
† Στρατής Κωνσταντινίδης  
Ναπολέων Μαραβέγιας  
Ηλίας Κουρλιούρος  
Χαράλαμπος Τσαρδανίδης

**Κριτική Ανάγνωση**  
Παντελής Σκλιάς  
*Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου*

**Γλωσσική Επιμέλεια**  
Πέτρος Χριστοφιλίδης

**Καλλιτεχνική Επιμέλεια/Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση**  
Άρτεμης Γλάρου

Συντονισμός ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού  
και γενική επιμέλεια των εκδόσεων

**ΟΜΑΔΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΡΓΟΥ ΕΑΠ**

**ISBN: 978-960-538-806-5**

*Σύμφωνα με το Ν. 2121/1993, απαγορεύεται η συνολική ή αποσπασματική αναδημοσίευση του βιβλίου αυτού ή η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς την άδεια του εκδότη.*



ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό**

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

**Δημιουργία και Εξέλιξη  
των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

**Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ  
ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ: ΘΕΣΜΟΙ, ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ**

ΠΑΤΡΑ 2008

## ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

*Η Αίλα (Τριανταφυλλιά) Λεοντίδου, Αρχιτέκτων (Διπλ. ΕΜΠ) - Πολεοδόμος - Γεωγράφος (MSc, PhD LSE), είναι Καθηγήτρια στο ΕΑΠ από το 2002 και Senior Fellow στο Johns Hopkins University (ΗΠΑ) από το 1986. Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (Καθηγήτρια Γεωγραφίας και Ευρωπαϊκών Σπουδών, 1996-2002), στο Πανεπιστήμιο Λονδίνου (Senior Lecturer Γεωγραφίας και Μεσογειακών Σπουδών, King's College London, 1993-96), στο ΕΜΠ (Αναπλ. Καθηγήτρια Γεωγραφίας και Πολεοδομίας-Χωροταξίας στη Σχολή Τοπογράφων, 1986-93) και στο ΑΠΘ (Πολεοδομία στη Σχολή Αρχιτεκτόνων, 1975-81). Έχει διατελέσει σύμβουλος σε Επιτροπές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βέλγιο) και του ΟΗΕ (UN ECE, Ελβετία), μέλος της SCSS της ESF (Γαλλία), Επισκέπτρια Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Caen, έχει διδάξει σε πολλά ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και έχει διατελέσει Πρόεδρος Τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και Κοσμήτωρ της ΣΑΣ του ΕΑΠ για δύο θητείες. Τα κυριότερα βιβλία της είναι: (1) *The Mediterranean city in transition* (Cambridge University Press, 1990, pbk 2006). (2) *Πόλεις της Σιωπής* (ΕΤΒΑ & Θεμέλιο, 1989 και 2001). (3) *Αγεωγράφητος χώρα* (Ελληνικά Γράμματα, 2005, γ' έκδοση 2007). Είναι συνεπιμελήτρια και συγγραφέας στους τόμους *Mediterranean Tourism* (Routledge, 2001) και *Urban Sprawl in Europe* (Blackwell, 2007) και έχει δημοσιεύσει 120 ερευνητικές εργασίες στα ελληνικά, αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, ιταλικά και ιαπωνικά, ως κεφάλαια σε επιμελημένους τόμους και άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, μεταξύ των οποίων τα: *International Journal of Urban & Regional Research*, *Identities*, *Urban Studies*, *European Planning Studies*, *European Urban & Regional Studies*, *City*, *Espaces et Societes* και άλλα.*

*E-mail: leontidou@eap.gr*

*Ο Χρήστος Α. Φραγκονικολόπουλος γεννήθηκε στη Νότια Αφρική, σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες στο University of Kent (Μεγάλη Βρετανία), όπου και αναγορεύτηκε Διδάκτωρ (PhD) Διεθνών Σχέσεων το 1991. Είναι Λέκτορας Πολιτικής Επιστήμης-Διεθνών Σχέσεων στο Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διδάσκει επίσης στο ΕΑΠ ως ΣΕΠ στην ΕΠΟ 33. Διετέλεσε συντάκτης διεθνών και διπλωματικών θεμάτων της εφημερίδας *Επενδυτής* (1995-2003), Επιστημονικός Συνεργάτης της Βουλής των Ελλήνων (1997-2003), ερευνητής-παρουσιαστής της τηλεοπτικής εκπομπής *Κοινωνία Πολιτών* (ΕΤ3, 2004-2005). Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Ο Παγκόσμιος Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων: Δυναμική και Αδυναμίες στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση* (Ι. Σιδέρης, 2007), συγγραφέας σε συνεργασία του βιβλίου *Διεθνείς Διενέξεις: Αντιμετώπιση και Επίλυση, Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης* (Ι. Σιδέρης, 1994), συνεπιμελητής του συλλογικού τόμου *Το Παρόν και το Μέλλον της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Δομές και Τρόποι Άσκησης* (Ι. Σιδέρης, 1995), και επιμελητής του τόμου *ΜΜΕ. Κοινωνία και Πολιτική - Ρόλος και Λειτουργία στη Σύγχρονη Ελλάδα* (Ι. Σιδέρης, 2005). Το συγγραφικό του έργο περιλαμβάνει επίσης και ερευνητικά δοκίμια, άρθρα σε συλλογικούς τόμους και σε επιστημονικά*

περιοδικά, όπως τα: *Global Society, Paradigms, Round Table, Hellenic Studies, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, Ζητήματα Επικοινωνίας, Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Αγορά Χωρίς Σύνορα, Εξωτερικά Θέματα*. Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης και των Συντακτικών και Επιστημονικών Επιτροπών των περιοδικών *Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, Κοινωνικό Κέντρο και Scientific Journals International*.

E-mail: [chfragk@jour.auth.gr](mailto:chfragk@jour.auth.gr)

Ο Σπύρος Σακελλαρόπουλος είναι Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου στο γνωστικό αντικείμενο Κράτος και Πολιτική Θεωρία. Παράλληλα διδάσκει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο τη θεματική ενότητα *Δημιουργία και Εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα στρέφονται στη θεωρία του Κράτους, στη μελέτη της νεοελληνικής και κυπριακής κοινωνίας και στη θεωρία της ανάπτυξης του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Έχει συγγράψει τα ακόλουθα βιβλία: (1) *Pouvoir Politique et Forces Sociales en Grèce d'Aujourd'hui* (1974-1988), Παρίσι, *Septentrion*, 1999. (2) *Η Ελλάδα στη μεταπολίτευση (1974-1988)*, Πολιτικές, Οικονομικές, Ιδεολογικές όψεις της ελληνικής πραγματικότητας, Αθήνα, Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνης, 2001. (3) *Τα αίτια του απριλιανού πραξικοπήματος. 1949-1967: Το κοινωνικό πλαίσιο της πορείας προς τη δικτατορία*, Νέα Σύνορα-Α.Α. Λιβάνης, Αθήνα 1998. (4) *Αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός. Κοινωνικοί και πολιτικοί μετασχηματισμοί στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1990* (σε συνεργασία), Αθήνα, Παπαζήσης, 2004. (5) *Ο Μύθος της Παγκοσμιοποίησης και η πραγματικότητα του Ιμπεριαλισμού*, Αθήνα, Gutenberg, 2004. Παράλληλα έχουν δημοσιευτεί άρθρα του στα ακόλουθα επιστημονικά περιοδικά: *Θέσεις, Ουτοπία, Τετράδια Εργασίας Παντείου Πανεπιστημίου, Μηνιαία Επιθεώρηση, Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αριάδνη, Ειρμός, Πολιτική Επιστήμη, Διάπλους, Science and Society, Contretemps, Critique Communiste, Theory and Science, Rethinking Marxism*, καθώς και σε συλλογικούς τόμους.

E-mail: [sgsakell@vivodinet.gr](mailto:sgsakell@vivodinet.gr)

† Ο **Ευστράτιος (Στρατής) Κωνσταντινίδης** γεννήθηκε στο Βόλο και πέθανε στη Θεσσαλονίκη στις 30 Αυγούστου 2007, σε ηλικία μόλις 48 ετών. Με τη συνέπεια και τον ενθουσιασμό που τον διέκριναν, είχε τότε ολοκληρώσει τα κεφάλαιά του για τον παρόντα τόμο της ΘΕ ΕΠΟ 33, της οποίας αποτελούσε πολύτιμο στέλεχος από το 2003 ως ΣΕΠ στο ΕΑΠ, συμβάλλοντας στην αναβάθμισή της. Είχε σπουδάσει στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, απέκτησε Master (LLM) στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο από τη London School of Economics και Διδακτορικό (PhD) από το King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Εργάστηκε ως Tutor Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του King's College (1986-88), ως Contract Lecturer στο Πανεπιστήμιο Λίμερικ της Ιρλανδίας (1988-92), ως Junior, Permanent και τελικά Senior Lecturer Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Εμπορικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Bristol (1992-2002), στη Νομική Σχολή του οποίου οργάνωσε την

κατεύθυνση LLM στις Ευρωπαϊκές Σπουδές. Από το 2003, ως Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών Οικονομικών και Ανάπτυξης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, αποτέλεσε το βασικό μοχλό ανάπτυξης των νομικών μαθημάτων. Το εκτεταμένο και σύνθετο έργο του περιλαμβάνει τα βιβλία: (1) ΕΟΚ - Χώρες Κρατικού Εμπορίου της Ανατολικής Ευρώπης (Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη 1987), (2) *The Legal Regulation of the Community's External Relations after the Completion of the Internal Market* (Ashgate, Dartmouth Press, 1996), (3) *A Peoples' Europe: Tuning a Concept into Content* (Ashgate, Dartmouth Press, 1999), (4) *Asserting Jurisdiction: International and European Legal Perspectives* (Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2003), καθώς και πλείστα επιστημονικά άρθρα.

Ο **Ναπολέον Μαραβέγιας** είναι Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Γεννήθηκε στη Βουδαπέστη και κατάγεται από την Κεφαλονιά και τη Θεσπρωτία. Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Οικονομική Επιστήμη, στο Πανεπιστήμιο της Grenoble, απ' όπου απέκτησε DEA και Doctorat d'Etat (1983) με υποτροφίες, και δίδαξε δύο χρόνια στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Εργάστηκε ως Ερευνητής στο Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών (1985-1989) και στη συνέχεια εξελέγη Επίκουρος Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθηγητής και Καθηγητής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1997). Από το 2000 είναι Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου σήμερα είναι Αναπληρωτής Πρόεδρος. Διετέλεσε Πρόεδρος του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ, 1999-2004), εκπρόσωπος της Ελλάδας στο Διεθνές Κέντρο Ανωτάτων Αγρονομικών Σπουδών της Μεσογείου (CIHEAM, 2003-2004), Πρόεδρος της Ελληνικής Πανεπιστημιακής Ένωσης Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΠΕΕΣ, 2006). Έχει τιμηθεί με Παράσημο από τη Γαλλική Δημοκρατία (2001) και έχει διδάξει σε διάφορα πανεπιστήμια ευρωπαϊκών χωρών. Τα πιο πρόσφατα βιβλία που έχει συγγράψει ή επιμεληθεί μόνος ή σε συνεργασία είναι: (1) *Οι Διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και τα Ελληνικά Αγροτικά Συμφέροντα* (ΕΚΕΜ / Σιδέρης, Αθήνα 2006). (2) *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Ελλάδα* (Διόνικος, Αθήνα 2006). (3) *Η Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση* (Θεμέλιο, Αθήνα 2007). (4) *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Παρελθόν, Παρόν, Μέλλον* (Θεμέλιο, Αθήνα 2008). Έχει συγγράψει ακόμη πολλές μελέτες και εκθέσεις ερευνητικών προγραμμάτων και έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά περιοδικά.

E-mail: nmarav@pspa.uoa.gr

Ο **Ηλίας Α. Κουρλιούρος** σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο, Πολεοδομία-Χωροταξία στο ίδιο ίδρυμα (Δρ. Μηχ.) και Γεωγραφία στη London School of Economics and Political Science (PhD). Είναι καθηγητής Οικονομικής Γεωγραφίας και Χωροταξίας στο Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου από το 1996. Εργάστηκε ως ερευνητής στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο (Σπουδαστήριο Χωροταξίας και Οικιστικής Ανάπτυξης), ενώ υπήρξε και βασικό στέλεχος του προγράμματος σχεδιασμού και ανάπτυξης του Τεχνολογικού Πάρκου Λαυρίου του Ε.Μ. Πολυτεχνείου. Από το 2003 συνεργάζεται με το ΕΑΠ ως Σύμβουλος-Καθηγητής στο πρό-



γραμμα «Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό». Έχει συμμετάσχει με εργασίες του σε 19 ερευνητικά προγράμματα-δίκτυα, σε 40 επιστημονικά συνέδρια και έχει δημοσιεύσει 70 ερευνητικές εργασίες σε διεθνή και ελληνικά περιοδικά, συλλογικούς τόμους και εκδόσεις πρακτικών συνεδρίων, σε θέματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Γεωγραφία, την τεχνολογική ανάπτυξη και το σχεδιασμό του χώρου. Επιπλέον, έχει δημοσιεύσει 17 πρωτότυπες ερευνητικές μονογραφίες / εκθέσεις και πολλά διδακτικά εγχειρίδια. Τα κυριότερα επιστημονικά του βιβλία είναι: (1) Βιομηχανικά Πάρκα: Θεσμοί, Θεωρία και Μεθοδολογία Σχεδιασμού (ΕΤΒΑ & Παπαζήσης, 1992, σε συνεργασία με Σ. Βλιάμο & Δ. Γεωργουλή). (2) Απαρχές της Ελληνικής Γεωγραφίας στ' Ανατολικά Σύνορα της Ευρώπης (REM, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2000, σε συνεργασία με Α. Λεοντίδου, Α. Βασενχόβεν & Α. Αφουξενίδη). (3) Διαδρομές στις Θεωρίες του Χώρου: Οικονομικές Γεωγραφίες της Παραγωγής και της Ανάπτυξης (Ελληνικά Γράμματα, 2001).

E-mail: e.kourliouros@aegean.gr

**Ο Χαράλαμπος Τσαρδανίδης** σπούδασε Πολιτική Επιστήμη (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Ευρωπαϊκές Σπουδές και Διεθνείς Σχέσεις (MSc, PhD LSE). Διδάσκει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και διευθύνει την επιστημονική επιθεώρηση διεθνούς οικονομίας και πολιτικής, *Αγορά Χωρίς Σύνορα*. Έχει διδάξει στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς και στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων. Τα κυριότερα βιβλία του είναι: (1) *The Politics of the EEC – Cyprus Association Agreement: 1972-1982*. Nicosia, Social Research Centre, 1988. (2) *Η πολιτική των υπερδυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο και στον Περσικό Κόλπο*. Αθήνα, Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, 1989 (με Β. Κουφοντάκη και Κ. Σωτηρέλη). (3) *Η «Ανανεωμένη» μεσογειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η Ελλάδα*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992. (4) *Το σύστημα λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2006. Έχει επιμεληθεί και συν-επιμεληθεί οκτώ συλλογικούς τόμους, μεταξύ των οποίων είναι: (1) *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. London, Macmillan Press, 1999. (2) *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2005. Έχει δημοσιεύσει πάνω από 80 ερευνητικές εργασίες ως κεφάλαια σε επιμελημένους τόμους και άρθρα σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά, μεταξύ των οποίων τα: *Revue Hellenique de Droit Internationale, Journal of Common Market Studies, Journal of European Integration, Journal of Political and Military Sociology, Journal of Area Studies, Southern European Yearbook, Defensor Pacis, Le Courier des Pays de l'Est, Perceptions, Geopolitics, Ethnopolitics, Hellenic Studies*.

E-mail: sae@hol.gr

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ΑΕΕ: Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα  
ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν  
ΑΠΘ: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης  
ASEAN: Association of South-East Asian Nations (Ένωση Κρατών ΝΑ Ασίας)  
ASEM: Asia-Europe Meeting

COPA: Επιτροπή Επαγγελματικών Γεωργικών Οργανώσεων της ΕΕ

ΔΕΕ: Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση  
ΔΕΚ: Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων  
ΔΟΕ: Διεθνής Οργανισμός Εργασίας  
ΔΣ: Διοικητικό Συμβούλιο  
ΔΣΣ: Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης

E & A: Έρευνα και Ανάπτυξη (R & D)  
ΕΑΠ: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο  
ECAP: European Capabilities Action Plan (Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τις Ικανότητες)  
ECHO: European Community Humanitarian Office (Γραφείο Ανθρωπιστικής Βοήθειας της ΕΕ)  
ECOFIN: Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών  
ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης  
ΕΓΤΠΕ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων  
ΕΔΥ: Εναλλακτικό Διδακτικό Υλικό  
ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση  
ΕΕΑ: European Environmental Agency (Ευρωπαϊκός Φορέας Περιβάλλοντος)  
ΕΕΠ: Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη  
ΕΖΕΣ: Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (EFTA)  
ΕΚ: Ευρωπαϊκές Κοινότητες – Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΚ)  
ΕΚΕΜ: Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών  
ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα  
ΕΛΙΑΜΕΠ: Ελληνικό Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής  
ΕΛΙΟΝΕΤ: European Environment Information and Observation Network  
ΕΜΠ: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο  
ΕΝΙ: Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο  
ΕΟΑ: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας  
ΕΟΕΣ: Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας  
ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΕΚ)  
ΕΠΑ: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Απασχόλησης  
ΕΠΑ: Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας  
ΕΠΑΑ: Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

ΕΠΕΕΣ: Ελληνική Πανεπιστημιακή Ένωση Ευρωπαϊκών Σπουδών  
ESDI: Ευρωπαϊκή Ταυτότητα Άμυνας και Ασφάλειας  
ESDP: European Spatial Development Perspective  
ESF: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο  
ΕΣΚΤ: Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών  
ΕΣΠΑ: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς  
ESPN: European Spatial Planning Observation Network  
ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών  
ΕΤΒΑ: Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης  
ΕΤΕ: Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων  
ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ERDF)  
ΕΥΡΑΤΟΜ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (EURATOM)

ΖΕΠ: Ζώνες Ειδικής Προστασίας  
ΖΕΣ: Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών

ΓΑΤΤ: Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ)

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΘΕ: Θεματική Ενότητα (ΠΣ του ΕΑΠ)

ΙΣΤΑΜΕ: Ινστιτούτο Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών

ΚΑΕ: Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (χώρες)  
ΚΑΚ: Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών  
ΚΑΠ: Κοινή Αγροτική Πολιτική  
ΚΕΔ: Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο  
ΚΕΠΠΑ: Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας  
ΚΟΑ: Κοινή Οργάνωση των Γεωργικών Αγορών  
ΚΟΜΕΚΟΝ: Σύμφωνο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας  
ΚΠΣ: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης  
ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

LACE: Παρατηρητήριο Διασυνοριακής Συνεργασίας  
LSE: London School of Economics and Political Science

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGOs)  
ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης  
ΜΟΠ: Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

NATO: Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (UN)  
ΟΚΕ: Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή  
ΟΝΕ: Οικονομική και Νομισματική Ένωση  
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)  
ΟΣΔΕ: Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου  
ΟΤΑ: Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM)  
ΠΕΠ: Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα  
ΠΟΕ: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου  
PSC: Policy and Security Commitment  
ΠΣ ΕΠΟ: Πρόγραμμα Σπουδών Ευρωπαϊκού Πολιτισμού του ΕΑΠ

ΣΑΚΧ: Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ESDP, European Spatial Development Perspective)  
ΣΑΣ: Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του ΕΑΠ  
ΣΓΥΕΣ: Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων και Εξωτερικών Σχέσεων  
ΣΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ)  
ΣΕΚ: Συνθήκη για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας  
ΣΕΠ: Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό του ΕΑΠ  
ΣΠΑ: Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης  
ΣΠΕ: Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση  
ΣΣΑ: Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης  
ΣΣΕ: Συνταγματική Συνθήκη για την Ευρώπη

TEN: TransEuropean Networks (Διευρωπαϊκά Δίκτυα)  
TGV (/Eurostar): Ευρωπαϊκό Τρένο Υψηλών Ταχυτήτων  
TSER: Targeted Socio-Economic Research

ΥΠΕΘΑ: Υπουργός Εθνικής Άμυνας  
ΥΠΕΞ: Υπουργός Εξωτερικών

UN ECE: United Nations – Economic Commission for Europe

ΧΜΠΑ: Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

*Α. Λεοντίδου*

---

<b>Πρόλογος και αναφορά στη δομή του βιβλίου</b>	<b>27</b>
--	-----------

---

*Χ. Φραγκονικολόπουλος*

---

<b>Εισαγωγή: Δυσκολίες και προοπτικές της εμβάθυνσης και της διεύρυνσης στον 21ο αιώνα</b>	<b>29</b>
--	-----------

---

## **ΜΕΡΟΣ Α** **Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ** **ΤΗΣ ΜΕΤΑ-ΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ**

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

*Α. Λεοντίδου*

---

<b>Τα σύνορα της Ευρώπης</b>	<b>41</b>
------------------------------	-----------

---

	Ενότητα 1.1
Εισαγωγή και βασικές έννοιες.....	41
	Ενότητα 1.2
Η Μεσόγειος από γέφυρα σε σύνορο .....	44
	Ενότητα 1.3
Η Ευρώπη των εθνών-κρατών και η Ανατολή (της) .....	46
1.3.1 Οι Συνθήκες της Βεσφαλίας.....	46
1.3.2 Από τον ψυχροπολεμικό διχασμό στην προς Ανατολάς διεύρυνση της ΕΕ.....	47
	Ενότητα 1.4
Ιεραρχήσεις και μεταλλαγές συνόρων με την Παγκοσμιοποίηση .....	52

1.4.1 Αφηγήσεις για την Παγκοσμιοποίηση και την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση .....	52
1.4.2 Τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ στις διάφορες Συνθήκες.....	53
1.4.3 Συμφωνία του Schengen και νέες Ιεραρχίες Συνόρων της ΕΕ.....	54

## Ενότητα 1.5

<b>Υλικές, γεωγραφικές και χωροταξικές διαστάσεις των συνόρων.....</b>	<b>58</b>
1.5.1 Χερσαία και θαλάσσια συνοριακά τοπία.....	58
1.5.2 Διασυνοριακές μετακινήσεις και Νησιωτικότητα.....	60

## Ενότητα 1.6

<b>«Περιφερειακή εδαφικότητα», Νήσοι-κράτη και Πόλεις-κράτη.....</b>	<b>63</b>
1.6.1 «Περιφερειακή εδαφικότητα» .....	63
1.6.2 Κρατίδια και πόλεις-κράτη της Νότιας Ευρώπης.....	64

## Ενότητα 1.7

<b>Προοπτικές και πολιτικές για τα σύνορα της ΕΕ .....</b>	<b>66</b>
Βιβλιογραφία.....	70

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Σ. Σακελλαρόπουλος

---

### **Η μετάβαση στην Ευρώπη των 27** **75**

---

#### Ενότητα 2.1

<b>Εισαγωγή.....</b>	<b>75</b>
----------------------	-----------

#### Ενότητα 2.2

<b>Η δημιουργία της ΕΕ των 27.....</b>	<b>76</b>
2.2.1 Οι θεσμικές προϋποθέσεις που χρειάζονται για να γίνει μια χώρα μέλος της ΕΕ.....	76
2.2.2 Η διαδικασία που ακολουθείται για να ενταχθεί μια χώρα στην ΕΕ.....	77
2.2.3 Για ποιους λόγους επιθυμεί μια χώρα να γίνει μέλος της ΕΕ .....	78
2.2.4 Προσδιοριστικοί παράγοντες για τα οφέλη της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης .....	81
2.2.5 Ζητήματα που προκύπτουν από την ένταξη των νέων μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση .....	82

2.2.6 Ποια τα πρώτα αποτελέσματα της πρόσφατης διεύρυνσης .....	84
2.2.7 Σχετικά με την ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στην ΕΕ .....	91
2.2.8 Συμπέρασμα Πρώτου Μέρους .....	93

### Ενότητα 2.3

<b>Σχετικά με τις εντάξεις που έχουν δρομολογηθεί μετά την προσχώρηση της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας .....</b>	<b>95</b>
2.3.1 Για ποιες χώρες πρόκειται .....	95
2.3.2 Το γενικό πλαίσιο .....	96
2.3.3 Παρακολούθηση της προενταξιακής διαδικασίας .....	98
2.3.4 Πρόσθετα μέτρα ενίσχυσης για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων .....	98
2.3.5 Η πρόοδος των υποψήφιων χωρών μέχρι το φθινόπωρο του 2006 .....	99
2.3.6 Συμπέρασμα .....	108

### Ενότητα 2.4

<b>Το επίπεδο αποδοχής των πρόσφατων και των μελλοντικών διευρύνσεων στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη .....</b>	<b>110</b>
2.4.1 Σχετικά με τις πρόσφατες διευρύνσεις .....	110
2.4.2 Το επίπεδο της αποδοχής μελλοντικών διευρύνσεων .....	114
2.4.3 Συμπέρασμα .....	117
Βιβλιογραφία .....	118

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

† Σ. Κωνσταντινίδης

### **Θεσμικές απόψεις και σύνταγμα 121**

	Ενότητα 3.1
Εισαγωγή.....	121
	Ενότητα 3.2
Θεσμική ισορροπία και δημοκρατική νομιμοποίηση στο πλαίσιο της ΕΚ/ΕΕ.....	123
	Ενότητα 3.3
Θεσμικές μεταρρυθμίσεις και δημοκρατική νομιμοποίηση στο Σχέδιο της ΣΣΕ.....	127

	Ενότητα 3.4
Η κρίση επικύρωσης του Σχεδίου της ΣΣΕ ως πρόκληση της δημοκρατικής νομιμοποίησης του θεσμικού οικοδομήματος της ΕΕ .....	135

	Ενότητα 3.5
Οι αντιδράσεις μετά τα αρνητικά δημοψηφίσματα .....	142
3.5.1 Μια περίοδος κρίσης, ενδοσκόπησης και προσαρμογής.....	142
3.5.2 Οι σημαντικότερες προτάσεις για το μέλλον της ΣΣΕ .....	143
3.5.3 Οι προοπτικές της ΣΣΕ και η Δήλωση του Βερολίνου .....	147

	Ενότητα 3.6
Συμπερασματικές σκέψεις .....	151
Βιβλιογραφία.....	154

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

*Χ. Φραγκονικολόπουλος*

---

### **Ο πολίτης στο ενωσιακό σύστημα** **155**

---

	Ενότητα 4.1
Εισαγωγή.....	155

	Ενότητα 4.2
Ο θεσμός της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.....	156

	Ενότητα 4.3
Η προστασία του «Ευρωπαίου» πολίτη υπό τους ευρωπαϊκούς θεσμούς .....	159

	Ενότητα 4.4
Ο «Ευρωπαίος» πολίτης και ο ευρωπαϊκός χώρος ασφάλειας, ελευθερίας και δικαιοσύνης .....	160

	Ενότητα 4.5
Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.....	161

	Ενότητα 4.6
Κριτική.....	162



	<b>Ενότητα 4.7</b>
<b>Κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις στην ΕΕ</b> .....	<b>164</b>
4.7.1 Τα ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα.....	164
4.7.2 Οργανώσεις συμφερόντων και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ).....	166
	<b>Ενότητα 4.8</b>
<b>Το δημοκρατικό έλλειμμα</b> .....	<b>170</b>
4.8.1 Ορισμοί και αποσαφήνιση του προβλήματος .....	170
4.8.2 Η αντιμετώπιση του προβλήματος μέσα από τις Συνθήκες .....	174
4.8.3 Η αντίθετη άποψη.....	176
4.8.4 Προτάσεις.....	179
	<b>Ενότητα 4.9</b>
<b>Ευρωπαϊκός δήμος;</b> .....	<b>182</b>
	<b>Ενότητα 4.10</b>
<b>Συμπεράσματα</b> .....	<b>184</b>
Βιβλιογραφία.....	185

## **ΜΕΡΟΣ Β**

### **ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ**

#### ΚΕΦΑΛΑΙΟ **5**

*N. Μαραβέγιας*

<b>Η Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ</b>	<b>191</b>
	<b>Ενότητα 5.1</b>
<b>Εισαγωγικές Παρατηρήσεις</b> .....	<b>191</b>
	<b>Ενότητα 5.2</b>
<b>Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της γεωργίας</b> .....	<b>193</b>
	<b>Ενότητα 5.3</b>
<b>Παράγοντες που συντέλεσαν στη δημιουργία της ΚΑΠ</b> .....	<b>195</b>

	Ενότητα 5.4
Στόχοι, αρχές και χρηματοδοτικά μέσα της ΚΑΠ.....	197
	Ενότητα 5.5
Η λειτουργία της ΚΑΠ (1962-1988).....	199
5.5.1 Ο Πυλώνας Ι.....	199
5.5.2 Ο Πυλώνας ΙΙ .....	204
5.5.3 Ερμηνεία και αποτίμηση της ΚΑΠ .....	205
	Ενότητα 5.6
Οι μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ (1988-2000) .....	208
5.6.1 Οι πρώτες μεταρρυθμίσεις .....	208
5.6.2 Η μεταρρύθμιση του 1992 .....	209
5.6.3 Το Πρόγραμμα Δράσης (Ατζέντα) 2000 .....	210
	Ενότητα 5.7
Η νέα ΚΑΠ.....	212
5.7.1 Η ενδιάμεση επανεξέταση.....	212
5.7.2 Η μεταρρύθμιση των ετών 2003-2004 – βασικές αρχές.....	213
5.7.3 Το περιεχόμενο της μεταρρύθμισης των ετών 2003-2004 – ανάλυση .....	216
5.7.4 Πλεονεκτήματα της ΚΑΠ .....	223
5.7.5 Η περίπτωση των μεσογειακών προϊόντων.....	223
5.7.6 Αγροτική ανάπτυξη .....	224
	Ενότητα 5.8
Τα μειονεκτήματα της ΚΑΠ και η ελληνική πραγματικότητα .....	227
	Ενότητα 5.9
Επιλεγόμενα .....	231
Βιβλιογραφία.....	234

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

*† Σ. Κωνσταντινίδης*

<b>Εσωτερική αγορά, Οικονομική Νομισματική Ένωση και δημοσιονομική πολιτική</b>	<b>235</b>
---	------------

	<b>Ενότητα 6.1</b>
<b>Εισαγωγή</b> .....	<b>235</b>
	<b>Ενότητα 6.2</b>
<b>Η Ενιαία Εσωτερική Αγορά</b> .....	<b>236</b>
6.2.1 Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (αγαθών) .....	240
6.2.2 Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων .....	248
6.2.3 Το δικαίωμα εγκατάστασης.....	258
6.2.4 Η ελευθερία παροχής και λήψης υπηρεσιών .....	263
6.2.5 Η ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και πληρωμών .....	268
6.2.6 Η βασική αρχή στις τρέχουσες διατάξεις.....	269
	<b>Ενότητα 6.3</b>
<b>Η Οικονομική Νομισματική Ένωση (ONE)</b> .....	<b>274</b>
6.3.1 Η συζήτηση για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ONE .....	274
6.3.2 Το θεσμικό πλαίσιο της Νομισματικής Ένωσης: η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) .....	279
6.3.3 Η ανεξαρτησία της ΕΚΤ .....	282
6.3.4 Το θεσμικό πλαίσιο της Οικονομικής Ένωσης .....	285
6.3.5 Δημοσιονομική πολιτική και πειθαρχία στο πλαίσιο της ONE.....	288
	<b>Ενότητα 6.4</b>
<b>Συμπεράσματα</b> .....	<b>292</b>
<b>Βιβλιογραφία</b> .....	<b>293</b>

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

*Χ. Φραγκονικολόπουλος*

---

### **Κοινωνική πολιτική 297**

---

	<b>Ενότητα 7.1</b>
<b>Εισαγωγή</b> .....	<b>297</b>
	<b>Ενότητα 7.2</b>
<b>Οι απαρχές της κοινωνικής πολιτικής</b> .....	<b>298</b>

	<b>Ενότητα 7.3</b>
<b>Η εξέλιξη της κοινωνικής πολιτικής: στόχοι και προτεραιότητες.....</b>	<b>300</b>
7.3.1 Ο Κοινωνικός Χάρτης και η Συμφωνία Κοινωνικής Πολιτικής.....	300
7.3.2 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, το Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Απασχόληση και η γέννηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.....	304
7.3.3 Η Στρατηγική της Λισαβόνας.....	306
7.3.4 Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Ατζέντα.....	310

	<b>Ενότητα 7.4</b>
<b>Διαδικασίες λήψης αποφάσεων και θεσμοί στήριξης της πολιτικής.....</b>	<b>312</b>
7.4.1 Η αρμοδιότητα της ΕΕ, η λήψη και η φύση των αποφάσεων.....	312
7.4.2 Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων.....	313
7.4.3 Η δράση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.....	313

	<b>Ενότητα 7.5</b>
<b>Το «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο» και κεκτημένο σήμερα: ευκαιρίες, ασφάλεια, προστασία και δικαιώματα.....</b>	<b>316</b>
7.5.1 Δικαιώματα απασχόλησης και οργάνωσης της εργασίας.....	316
7.5.2 Υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία.....	319
7.5.3 Κοινωνική προστασία.....	321
7.5.4 Καταπολέμηση των διακρίσεων και του αποκλεισμού.....	322
7.5.5 Ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.....	324

	<b>Ενότητα 7.6</b>
<b>Μελλοντικές προοπτικές.....</b>	<b>327</b>
Βιβλιογραφία.....	331

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

*N. Μαραβέγιας*

---

### **Η περιφερειακή/διαρθρωτική πολιτική της ΕΕ** **335**

---

	<b>Ενότητα 8.1</b>
<b>Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....</b>	<b>335</b>

	<b>Ενότητα 8.2</b>
<b>Ιστορική αναδρομή (1957-1999).....</b>	<b>338</b>

8.2.1 Από τη Συνθήκη της Ρώμης στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη .....	338
8.2.2 Η αρχή της συνοχής και η δημιουργία της διαρθρωτικής πολιτικής .....	342
8.2.3 Η πρώτη αναθεώρηση της διαρθρωτικής πολιτικής (1991-1999).....	345
8.2.4 Η διαρθρωτική πολιτική στην προοπτική της διεύρυνσης (2000-2006) .....	348

### Ενότητα 8.3

<b>Η διαρθρωτική πολιτική της ΕΕ των 27 για την περίοδο 2007-2013 .....</b>	<b>352</b>
8.3.1 Η διαμόρφωση της νέας διαρθρωτικής πολιτικής .....	352
8.3.2 Οι χρηματοδοτικές επιπτώσεις της συμφωνίας για την Ελλάδα .....	358

### Ενότητα 8.4

<b>Η συμβολή της διαρθρωτικής πολιτικής στην επίτευξη του στόχου της συνοχής ....</b>	<b>360</b>
---	------------

### Ενότητα 8.5

<b>Το νέο πλαίσιο προγραμματισμού και οι συνέπειες για την Ελλάδα .....</b>	<b>363</b>
---	------------

### Ενότητα 8.6

<b>Επιλεγόμενα .....</b>	<b>370</b>
<b>Βιβλιογραφία .....</b>	<b>374</b>

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

*Α. Λεοντίδου*

### **Περιβαλλοντική πολιτική και αειφόρος ανάπτυξη 375**

#### Ενότητα 9.1

<b>Η έννοια της Αειφορίας και η αρχή της Επικουρικότητας.....</b>	<b>375</b>
---	------------

#### Ενότητα 9.2

<b>Απαρχές της περιβαλλοντικής πολιτικής και θεσμοί ελέγχου της ρύπανσης στην ΕΕ .....</b>	<b>381</b>
--	------------

#### Ενότητα 9.3

<b>Περιβαλλοντικοί στόχοι στις Συνθήκες της ΕΕ .....</b>	<b>385</b>
--	------------

#### Ενότητα 9.4

<b>Πολιτικές προσαπίας της περιβαλλοντικής και φυσικής κληρονομιάς .....</b>	<b>388</b>
--	------------

#### Ενότητα 9.5

<b>Η Ευρώπη και ο Κόσμος: Θέσεις της ΕΕ στις διεθνείς συμφωνίες για την Αειφορία .....</b>	<b>393</b>
--	------------

	Ενότητα 9.6
Συμπεράσματα και Προοπτικές .....	397
Βιβλιογραφία .....	399

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

*Η. Κουρλιούρος*

---

### **Χωροταξική πολιτική και το σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου 403**

---

	Ενότητα 10.1
Άνιση ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου και η αναγκαιότητα μιας κοινοτικής χωροταξικής προσέγγισης .....	403

	Ενότητα 10.2
Οι παράγοντες διαμόρφωσης της κοινοτικής χωροταξικής προσέγγισης και το ιστορικό της .....	407

	Ενότητα 10.3
Στρατηγικές κατευθύνσεις της κοινοτικής χωροταξικής προσέγγισης .....	416
10.3.1 Πολυκεντρικότητα, πόλεις και ύπαιθρος .....	416
10.3.2 Ισότητα πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση .....	418
10.3.3 Συνετή διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς .....	419
10.3.4 Η εδαφική ατζέντα .....	421

	Ενότητα 10.4
Οι διαφαινόμενες τάσεις, τα διακυβεύματα και το μέλλον της ευρωπαϊκής χωροταξικής πολιτικής .....	423
Βιβλιογραφία .....	429

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

*Α. Λεοντίδου*

---

### **Αστικός χώρος: Κοινοτικές πολιτικές, θεσμοί και πρωτοβουλίες 433**

---

	Ενότητα 11.1	
Εισαγωγή .....		433
	Ενότητα 11.2	
Κύκλοι αστικής ανάπτυξης και αναδιάρθρωση των πόλεων: μια σύγκριση		
Βορρά - Νότου τον 20ό αιώνα .....		435
	Ενότητα 11.3	
Κοινοτικές πολιτικές πολεοδομίας και αστικής ανάπτυξης τον 20ό αιώνα .....		441
	Ενότητα 11.4	
Επιχειρηματική πόλη και μετανεωτερική αστική διακυβέρνηση .....		448
	Ενότητα 11.5	
Κοινοτικές αστικές πολιτικές από το γύρισμα της νέας χιλιετίας.....		453
	Ενότητα 11.6	
Η δικτύωση των πόλεων της ΕΕ .....		456
	Ενότητα 11.7	
Συμπέρασμα.....		459
Βιβλιογραφία .....		462

## **Μ Ε Ρ Ο Σ   Γ**

### **Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ**

*X. Τσαρδανίδης*

<b>Εισαγωγή</b>	<b>469</b>
-----------------	------------

## Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   **1 2**

*X. Τσαρδανίδης*

<b>Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)</b>	<b>473</b>
--	------------

	Ενότητα 12.1	
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις .....		473
	Ενότητα 12.2	
Η δημιουργία της ΚΕΠΠΑ. Οι λόγοι για την ανάπτυξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας.....		474
	Ενότητα 12.3	
Η εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ .....		475
	Ενότητα 12.4	
Η δομή της ΚΕΠΠΑ .....		477
	Ενότητα 12.5	
Η δραστηριότητα της ΚΕΠΠΑ .....		481
Βιβλιογραφία.....		483

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

*Χ. Τσαοδανίδης*

---

### **Η πολιτική ασφάλειας και άμυνας** **485**

---

	Ενότητα 13.1	
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις .....		485
	Ενότητα 13.2	
Η δημιουργία της ΕΠΑΑ .....		486
13.2.1 Η δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου συνεργασίας ανάμεσα στην ΕΕ και στο ΝΑΤΟ .....		486
13.2.2 Η στροφή που πραγματοποίησε η Μεγάλη Βρετανία στα θέματα της ευρωπαϊκής άμυνας .....		487
13.2.3 Η αδυναμία της Ευρώπης.....		488
	Ενότητα 13.3	
Η εξέλιξη της ΕΠΑΑ.....		489



	Ενότητα 13.4
Η δομή της ΕΠΑΑ.....	495
	Ενότητα 13.5
Η δραστηριότητα της ΕΠΑΑ.....	497
13.5.1 Οι στρατιωτικής μορφής αποστολές.....	497
13.5.2 Οι μη στρατιωτικές αποστολές διαχείρισης κρίσεων.....	498
Βιβλιογραφία.....	502

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

*Χ. Τσαοδανίδης*

### **Εξωτερικές σχέσεις: Κοινή εμπορική πολιτική και οι σχέσεις της ΕΕ με γεωγραφικές περιοχές και χώρες 505**

	Ενότητα 14.1
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	505
	Ενότητα 14.2
Η δομή της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής.....	507
	Ενότητα 14.3
Τα μέσα.....	509
	Ενότητα 14.4
Η ΕΕ στο πλαίσιο του ΠΟΕ.....	513
	Ενότητα 14.5
Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτνίασης (ΕΠΓ).....	515
	Ενότητα 14.6
Οι σχέσεις ΕΕ - Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ).....	516
	Ενότητα 14.7
Δυτικά Βαλκάνια.....	517

	Ενότητα 14.8
Ρωσία και Ουκρανία .....	519
	Ενότητα 14.9
Σχέσεις με τις μεσογειακές χώρες και τη Μέση Ανατολή.....	522
	Ενότητα 14.10
Νοτιο-ανατολική Ασία και Ανατολική Ασία .....	525
	Ενότητα 14.11
Σχέσεις με τις ΗΠΑ.....	527
Βιβλιογραφία.....	529

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

*Χ. Φραγκονικολόπουλος*

### **Αναπτυξιακή και ανθρωπιστική βοήθεια 531**

	Ενότητα 15.1
Εισαγωγή.....	531
	Ενότητα 15.2
Νομικές βάσεις και αρχές .....	532
	Ενότητα 15.3
Κίνητρα.....	533
	Ενότητα 15.4
Η θέση και ο όγκος της βοήθειας .....	534
	Ενότητα 15.5
Θεσμικά ζητήματα και διαδικασίες πολιτικής .....	536
	Ενότητα 15.6
Πολιτικές και μορφές βοήθειας .....	538
15.6.1 Το Σύστημα Γενικευμένων Προτιμήσεων (ΣΓΠ) .....	538
15.6.2 Επισιτιστική ασφάλεια και βοήθεια .....	539
15.6.3 Ειδικές σχέσεις και δράσεις περιφερειακού χαρακτήρα.....	541

	Ενότητα 15.7
Αντιφάσεις και κριτική .....	544
	Ενότητα 15.8
Μελλοντικές προοπτικές .....	547
Βιβλιογραφία .....	549

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

*Σ. Σακελλαρόπουλος*

---

### **Απόψεις για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης 553**

---

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ .....	559
Χρονολόγιο Κεφαλαίου 2 .....	559
Παράρτημα Πινάκων Κεφαλαίου 2 .....	567
Παράρτημα Κεφαλαίου 9 - Το Δίκτυο NATURA στην Ελλάδα.....	570

